

zurában pompázó, viruló szépségű leányok — a vidéki város újjáteremtői. A város feszültségekkel terhes, „kétarcú” — s ez a „kétarcúság” foghatóan tükröződik Ezüst alkotásain. Fakturálisan, a kivitelezés módját illetően viszont egyre „egykezeűbb”, az egyéniség vonásait mindinkább kirajzolóbb ez a piktúra.

— Ez talán onnan ered — vág hangosan is elmondott gondolataimba —, hogy mesteremül végül is a Természetet választottam, nagy „T”-vel. A körülölelő táj szépsége, a hajdani tanyák és a mai lakóházak szigorú rendje, s főként a tájat formáló, a természet egészébe harmonikusan beleillő, annak arculatát szorgos munkálkodással alakító, alkotó *Ember* mindig elsőrendben érdekelt, mégis, tán napjainkra döbbenem rá tudatosan, hogy azt kell festenem, amit látok és érzek, hisz egy életre gazdagon elegendő inspirációhoz juttat.

— Eleinte, diákkorodat követően emlékeztem szerínt sokat kísérleteztél kubisztikus megoldásokkal.

— Igen, de a kubizmus-al történi kacérkodás eredményeit sosem tudtam a magam számára meggyőzőekké tenni, mert úgy

éreztem, nem harmonizálnak igazi bensőmmel. Ezért elhatároztam, hogy megmaradok annál a szemléletnél és formálásmódnál, melyet egyesek divatos szóval „konzekvens”-nek neveznek manapság. Persze, meggyőződés, hogy az igazi művészetre egyetlen szemléletmód uniformizását sem lehet ráhúzni a *kizárólagosság* merevségével. Az a lényeges, hogy a művész őszinte átéléssel vajjon legközvetlenebb élményeiről, frissen, az elődöktől tanulva ugyan, mégis eredetien, megosztva a szépségadta gyönyörűségeket embertársaival.

— Úgy tudom, időd lényeges részét kitölti a tanárkodás.

— Heti 12 órát szívésen töltöm tanítással, a gyerekek között. Ezenfelül felnőtt képzőművészeti szakkör is vezetek, foglalkozom levelező főiskolásokkal, s gyakran vállalom ismeretterjesztő jellegű esztétikai, műtörténi előadásokat. Olykor elkésérít, hogy az ilyenféle feladatokat egyes szakmabeliek degradálnak minősítik, s a megjelölést, hogy „...rajztanár”, olykor gunyoros szájjal rakják a „festőművész” szó mögé. Pedig én mindig, gyerekkortól rajztanárnak is készültem,

nem csupán művésznek. Apám — aki ács — építészmérnököt szándékozott faragni belőlem, mintegy „feljebbemelkedésként”, de hát így sikerült...

Igy sikerült, de nem is sikerült oly rosszul: az 1935-ben született Ezüst György 1957 óta vesz részt rendszeresen megyei és országos tárlatokon (csakúgy mint kiemelkedő csabai művésztársai: *Lipták Pál*, *Miklós István*, *Gaburek Károly* és a többiek). Önálló kiállítását két ízben is megrendezték Szegeden — legutóbb 1967-ben —, s Békéscsabán és Debrecenben. Szegeden és Debrecenben városi díjakat nyert, a Debreceni I. országos Tárlaton, valamint az Alföldi kiállításon, Békéscsabán pedig emlékplakettekkel tüntették ki, a Fiatal Képzőművészek Stúdiójának tárlatán grafikai díjjal.

Sokat utazik: bejárta Lengyelország, Csehszlovákia, az NDK, Ausztria, Románia, a Szovjetunió, Bulgária, Jugoszlávia, Olaszország sok megkapó táját, számtalan műemlékkel ismerkedhetett meg, gazdagítva képességeit. Am legszívesebben Békéscsaba és a Körösök vidékén barangol.

S talán neki van igaza.

D. E.

CS. PATAJ MIHÁLY

A jelenleg Szegeden munkálkodó képzőművészek közül csupán egynek-kettőnek a nevével találkozunk a Zádor Anna—Genthon István-féle, 1967-ben kiadott *Művészeti Lexikon*-ban. Csabai Pataj Mihály közéjük tartozik. A reá vonatkozó életrajzi adatokból megtudható, hogy 1947-ben végzett a Képzőművészeti Főiskolán Rudnay Gyula növendékéként.

Azt viszont már nem a lexikonból, hanem Pataj

főiskolástársaitól tudom, hogy nem csupán egyik növendéke volt a hajdani magyar Alföld illusztris vázszonramentőjének, a romantikusan, meseszerűségükben is realiztikus, népi ihletésű festmények rangos sorát megteremtő, világhírű mesternek — hanem „kedves Miska fia” —, egyik szeretett tanítványa, akinek eljövendő munkálkodásához komoly reményeket fűzött Rudnay.

A mester reménye nem

volt alaptalan. Tanítványa mindmáig a töprengő, öngyötrő, eredményeiért keményen megküzdő művész jellegzetes jegyeit hordozza. Az egykori csabai parasztfiú alkatilag is ellentétek hordozója: nagy csontú, robusztus alakja, parasztosan szegletes, tempós mozdulatai — hevülékenyen dinamikus, szenvedélyes, lírai merengésre és indulatos nekizúdulásra egyként hajlamos, szőki-mondó jellegű rejtenek.

Típusosan mai művész, valóban „dialektikus” alkat: mintha viharsarki pór-őseinek urat sápasztó, perzselő indulata folyvást egy világlátott, pallérozott, csiszolt intellektussal kelne birokra benne.

Az ellentétes belső tendenciák közül a főiskolát követően, 11—12 esztendőös szarvasi tanárkodása idején mintha a lírai jellegük ejtenék rabul elsődlegesen. S ez természetes is. A vízparti kisváros a természettel, az elemekkel viaskodó parasztsággal, a messzi távlatú, merengésre készítő szántóföldekkel, a víziélettől való közvetlen kapcsolatot nyújtja az érzékenyen reagáló művész számára. Ennek megfelelően elsősorban aquarellemben iparkodik kifejezni magát, s viszonyulását az őt körülvevő miliőhöz. A Körös-vidék tanyavilága, a melegbarna, vég-

telenbe nyúló szántóföldek, a földre lógó, csapadékterhes őszi fellegek, az esőverte szárkúpok, villogó falú istállók — mind-mind felkerülnek rajzlapjaira, széles, lendületes ecsetkezeléssel komponált, líraian realista alkotásokként állnak együvé.

Később a puhán lírai hangvétel drámaivá mélyül-sötétül — elsősorban az új környezet, Szeged, s a Tisza-part varázsos hatása expresszív megoldásokra készíti. Ennek eredményeként jön létre az 1962-ben Budapesten, a Derkovits-teremben megrendezett önálló kiállítás, melynek végső konklúziója a művész számára is tapasztalhatóan az, hogy az alapvetően természetelvű, anyaggyűjtő jellegű aquarellfestészetet immár gazdagon kiaknázza — s jöhet az „olajjal” való küzdelem — nem is csupán a

technika elmélyítése, hanem sokkal inkább a szellem szféráiba történő emelkedés, a lélek régióinak mind szenvedélyesebb kutatása tekintetében.

Még az aquarellek hosszú sorát megelőző periódusban — de persze közben is — igen eredményes fametsző tevékenységet folytat. A fa- és linómetszés technikájával a főiskolai évek alatt — Varga Nándor grafikai osztályának szorgos látogatójaként — barátkozik meg, s a keményen, markánsan tálaló fa- és linómetszés művelete legalább oly intenzíven vonzza, mint a lágy hangvételű művekre ösztönző vízfestés. S nem eredménytelen e vonzalom: bravúros manuális megmunkálásról árulkodó Ózike, Bivalyok, Napraforgótisztító, Halász, Tutajások című képei méltán hívják fel rá az avatottak figyelmét az I. és IX. Országos kiállításokon, az Ernst Múzeum falain, az I. Miskolci Grafikai Biennalén és egyebütt.

A grafika „tézise” és az aquarell „antitézise” alkalmasnak bizonyult arra, hogy tapasztalatokkal — élet- és mesterségi ismeretekkel — felvértezten a „szintézist” iparkodjék megteremteni a Szegedre költözött Pataj Mihály, művészete minőségi ugrásként, imponáló összegezőként. Ismeretei birtokában egyre bátrabban nyúl a dolgok felülete mögötti összefüggések kutatására készítő, a szinkontrasztok tudatos alkalmazásával a valóság jezeit logikai rendszer szerint, építően válogató és átlenyegítő, fegyellemmel szerkeszthető olajképi megoldásokhoz.

Az 1964-ben sorra kerülő, a Képcsarnok szegedi kiállító termében nyílt önálló kiállítás képein domináns még a lírai alapállás,

azonban mind a honi ihletésű képek, mind a francia- és olaszországi tanulmányutak inspirációját érzékeltető műveken elő-elősüt már a logikai módszer-kesztésre utaló törekvés számos jegye — egy összefogott, dekoratív, az előzőeknél rendszerezőbb képi világ előhírnökeként. (Lásd: Dömötör torony, Tengeri vitorlások, Halászbárkák a Tiszán, Rialtó csendélettel, Szajnapart.)

Az ösztönöket pallérozó, logikai jellegű képépítés azonban igazi diadalát a Tanárképző Főiskola rajztanszéke III. kiállításán, 1967 őszén „üli” Pataj képein: a collage- és olajtechnika ötvöztetését alkalmazó Olajkutat I. és Olajkutat II., a Munkásnők, a Vihar előtt, a Kazlak karámmal c. gouache-

kompozíciók, az Alföldi táj s az Itt tanya volt c. olajképek pregnáns, fogható bizonyítékai annak az imponáló művészi megújulásnak, melynek érzékelhető jelét már a szegediek 1967-es, Nemzeti Galéria-beli tárlatán is felfedezhette a nem csak nézni, hanem látni is képes tárlatlátogató — elsősorban a Falusi házak, a Tiszahíd, s a Bánk bán-próba c. alkotásokon. Legújabb, az olajképek technikáját hasznosító fametszetei, valamint a vegyestechnikát a metszetek és aquarell szintézisének jegyében alkalmazó, nagyméretű művei, freskói arra engednek következtetni, hogy művésziünk jelenleg egy éretten summázó, az intellektusnak vezetőserepet engedő, de az érzelmek gazdagságát, az emberi viszonyulások melegségét is szóhoz

juttató, izgalmas koleritú periódust él át.

Nyilvánvaló, hogy egy új periódus mindig valaminek a lezárását jelenti. Ugyanakkor azonban valami újnak a kezdetét is, hiszen az igazi piktúra fejlődésének spirálmozgása nem ismer megállást. Nem ismerhet az egykori csabai parasztfiúé, Cs. Pataj Mihályé se; művésziünk vérbeli alkotó, aki az önkifejezés próbás, de szépségekkel sem fukarkodó útján az új eredményeket élet-halál kérdésnek tekintti. Legújabb műveinek tanúsága szerint nem csupán nem akar, hanem nem is fog az elért stáción — sikereiben fürödve — sokáig időzni. Töretlen alkotókedve, szívós következettsége egyre előrébb lendíti.

DÉR ENDRE

SCHÉNER MIHÁLY

Született 1923, Medgyesegyházán. Iskoláit a békéscsabai ev. gimnáziumban végezte. 1942—47 a budapesti Képzőművészeti Főiskola növendéke. 1957-ig rajztanár. Első kiállítása: 1962, a Csók Galériában, Budapesten. Majd: 1963. és 1965. London; 1964. Párizs; 1965. Stockholm.

Keskeny filmszalagot tart a világosság elé: a budai hegyek felől beáradó fény tüzes kékeket és zöldeket, rouaulti pirosakat, kármin csillogtat meg az apró mezőnyökön, mintha drágakövekkel kirakott nyakláncot emelnék a magasba. A filmkockákon kirajzolódnak az összefonódó, figurális motívumok, legtöbbször elefántcsontfehéren, nyújtottan — Schéner sorra mondja a címeket: „Parasztok”, „Ivók”, „Bohócok”, „Madáreregetők”, „Paprikagyűjtő nő”, karjában cinóber-lángok; „Csendélet babával”, mely letört karjával az előtérben áll, s hirtelen a Gustave Geffroy íróasztalára állított, félbemetszett Vénusz-

szobrot juttatja eszembe (Cézanne), — „Két öregasszony”, kis gerendás menyegyzetű, kék szobában, melynek képe a festő emlékében él... Elhallgat.

— Ez a periódusom nem jön többé vissza... A képeket pedig mind felvásárolta egy londoni galériatulajdonos, Estoric, aki látta 1962-ben első kiállításomat a Csók Galériában. A gyűjteménybe a zsenyei intérier-ök is beletartoztak. Fentieket ugyancsak Zsenyén festettem, 1963 október-november-decemberében...

*

Fenti eseményekre két egymást érő külföldi uta-

zás következik: Schéner 1963-ban fél évet tölt Londonban, Párizsban, 1964/65-ben pedig egy teljes évet újból Franciaországban és Stockholmban. Az eddig haza milióban sikerre vitt színészakadás, mesterének, a Rudnay-iskolának, sötétebb, romantikusabb atmoszférájától, Franciaországban — a Côte d'Azur-on — elemi erővel kiragogy, mert — mint mondotta — „a felbontott spektrum-színeken, ragyogó pirosokon, kékeken és sárgákon keresztül mindig a fehérség fele vágyódott”...

Valahogy így bukkán fel töprengő képzeletében a „mézeskalácsbuzsár” figurája, mégpedig Stockholmban. Azonnal nekilát az év-